

roki, kajti »šolstvo je in ostane vedno »politikum«. Šolstvo naj privede po jeziku in plemenu tako različne narode široke Avstrije do nekeke skupnosti in naj ljudstvo privede do spoznanja, da mora obstati Avstrija. Velike vojne, ki jih je morala izvojevati Marija Terezija, so prav zelo oslabele državne blaginje. In ravno šolstvo naj ustvari, kakor je že davno bilo vpeljano v protestantovski »Nemčiji«, delazimožni srednji stan, ki naj spopolni veliko vrzel med plemstvom in kmetom. In to vrzel zamašiti pomagaj v prvi vrsti ljudska šola. —

Val nazadnjaštva, ki je sredi preteklega stoletja grozil vsej srednji Evropi, je najbolj naraščal v Avstriji. In ravno šolstvo Marije Terezije, ki ga je skušal popolniti njen sin Jožef, je največ trpelo pod tem nazadnjaštvom. Politično zakonodajstvo iz leta 1805 kakor tudi razni šolski odloki so omejili že itak ne preobširni učni smoter in konkordat z l. 1855. je izročil vse šolstvo popolnoma v oblast rimske cerkve. Ta preobrat ni prinesel Avstriji posebnega blagoslova in vsled tega se je skušala Avstrija osvoboditi tega rimskega jarma. — Državni zakon iz l. 1867., majski zakon iz l. 1866., kakor tudi državni šolski zakon l. 1869. so takorekoč mejniki osvoboditve izpod rimskega jarma.

In pričel se je boj klerikalizma proti naprednemu šolskemu zakonu. Pod »Nemcem« sovražnim režimom ministrstva Hohenwart so pričeli prezirati obstoječe šolske zakone, kar se je nadaljevalo pod ministrstvom Auersperga in Stremayerja in tudi pod ministrstvom Taaffeja ni prenehal boj v smeri, kakor ga je začrtal boj l. 1871. pod ministrstvom Hohenwartom. Leta 1879. so zahtevali škofje Češke popolno preosnovo šolskih postav v smislu cerkvenih zahtev, leta 1880. sta pa zahtevala poslanca Lienbacher in Lichtenstein šestletno šolsko dobo. Vlada je bila vsem tem zahtevam skrajno naklonjena, in l. 1883. je bila v državnem zboru sprejeta — sicer z malo večino — znana šolska novela, ki dovoljuje razne šolske olajšave. Od tega časa se šolstvo v Avstriji ni moglo več povspeti na pravo višino časovnih zahtev. Toda nazadnjaštvo še ni bilo zadovoljno. Leta 1888. sta predložila že imenovana poslanca Lienbacher in Lichtenstein znano šolsko novelo — lex Lichtenstein* — in l. 1889. je pa sama vlada predložila gosposki zbornici nov šolski zakon. Toda državnozborske volitve l. 1891. so preprečile za enkrat popolno poklerikaljenje šolskih postav potom zakonodajstva. No, kar se pa ni dalo potom zakonov ustreči nazadnjaštvu, to so skušale razne korporeacije doseči potom izdaj raznih odredb in novel — odredbenim potom. In še le pričetek sedanje svetovne vojne je preprečil nadaljno razpadanje nekdanjega svobodomiselnega šolstva. Odgovarjajoče taktiki nazadnjaštva, se je polagoma rušila stavba naprednega šolstva. Dobro zaslonbo so našli ti rušitelji v katoliškem »Schulvereinu«, a tudi škofje so zahtevali na svojih uradnih konferencah šolskemu napredku nasprotujoče odredbe, in hude nasprotnike je dobilo napredno šolstvo v do absolutne premoči iz volilnega boja izistih krščanskih socialistih na Dunaju in Nižjem Avstrijskem, a premnogo škode je prizadejala šolstvu needinost naprednega meščanstva. —

In bo li bodoči mir prinesel šolstvu za njegov pravi razvoj potrebni mir? Dozdeva se nam, da se tudi v Avstriji pripravlja nekaj velikega. Kakor je zahteval tok časa vladanja Marije Terezije, da se je premostila preširoka vrzel med kapitalističnim plemstvom in obubožanim kmetom z do neke samostojnosti dospelim srednjim stanom, tako bo tudi tako zaželeni svetovni mir, kakor kažejo vsa znamenja — izročil ljudstvu skoro vso moč v javnosti. In to ljudstvo bo moglo le tedaj blagodejno vplivati na nadaljni razvoj javnosti, če bo dovolj izobraženo, če bo imelo dovolj smisla za napredek človeštva. Ker pa niso bile posamezne dežele voljne, dati ljudstvu primerne in prave izobrazbe, zato mora sedaj država vzeti popolnoma v svoje roke ves šolski ustroj. In ker mora imeti država z ozirom na socialne zahteve dovolj sposobnih državljanov iz vseh slojev ljudstva, mora dati država tudi priliko vsakemu državljanu — bodisi reven ali bogat — da se izobrazi po svoji nadarjenosti. Kar se je pred vojno posameznim narodom odrekalo oziroma ponujalo, to se mora odpraviti, ako hočemo, da postane Avstrija kot socialna država gospodarsko močna, neodvisna od svojih sovražnikov, vojaško imponujoča in kot zaveznik — dobrodošla. —

* Tudi po Slovenskem je ta predlog vzbudil mnogo nevolje. Op. por.

H.

Mariborska »Straža«, glasilo predsednika »Jugoslovanskega kluba« dr. A. Korošca, objavlja v svoji 70. številki dne 3. septembra t. l. članek pod naslovom: »Ljudska šola in vojska«, ki se glasi:

»Pod tem naslovom razpravlja nemški pisatelj Karl Jentsch v podlistku dunajskega lista »Zeit« od dne 21. dec. 1916 o uspehih nemške ljudske šole v Lipskem: »U-Boot und Wirtschaftsleben. Das Wirtschaftsleben im Gesamtunterricht der Arbeitsschule. Mi fünf doppel-seitigen Kunsttafeln und 75 Abbildungen im Text.« (Im schulwissenschaftlichen Verlag von A. Hahn in Leipzig, Prag und Wien, 1916). Zbirko so sestavili učenci, redigiral jo je učitelj Walter Thielemann. Ko je pisatelj dovolj nahljil delo učenec, ki so obdelali razna gospodarska vprašanja in sestavili več statističnih tablic, pravi proti koncu:

»Pri tem pa se nam vzbujajo pomisleki. Ali bodo ti dečki, katerih inteligenca je tako visoko razvita, ki so vajeni tako mnogostranskega duševnega dela, in ki so prodrli tako globoko v najrazličnejše panoge znanosti, bodo-li vzdržali pri brezdušnem, enoličnem, čisto mehničnem poklicnem delu? V tem vprašanju se zrcali socialni problem modernih kulturnih narodov, obenem problem zunanje politike. Že več nego trideset let zastopam sledeči program: Narod, ki je do najnižjih slojev prepojen s šolsko izobrazbo, vaje duševnega dela in finejših potrebščin, takšen narod nima več delavcev za brezdušna, umazana in naporna nižja dela. Zato potrebuje takšen narod za nižja dela delavcev iz drugih, manj izobraženih plemen. Temeljito pomoč bi prineslo razširjanje nemškega gospodarskega ozemlja čez Vzhodno Evropo in Zapadno Azijo, bodisi v obliki aneksij ali pa s tem, da bi se te dežele na kak drug način priklopile Nemčiji in mirnim potom prišle pod nemški vpliv. Tako bi se zadostilo trem nujnim potrebam nemškega naroda: 1. S povzdigo poljedelstva v teh malo obljubljenih in slabo obdelanih deželah bi se odpravilo pomanjkanje živil in krnil. 2. Preostajajoča nemška inteligenca bi bila preskrbljena z znanstvenim, umetniškim, upravnim, vodilnim in nadzorovalnim delom. 3. Za nižja opravila bi imelo potrebno število voljnih delavcev.«

Tako Karl Jentsch. Za nas je to dragoceno priznanje. Kar je mislečih Slovencev, so sicer davno že vedeli, da zahtevajo Nemci pri nas vse uradniške, vodilne in nadzorovalne službe (točka 2), Slovenci pa bi naj bili hlapi in dekle, viničarji in nižji delavci pri poljedelstvu, v rudokopih in tovarnah (točka 3). Zato sistematično oviranje našega šolstva in naše izobrazbe. Jentsch sam priznava, da je njegov program v nasprotju z demokratičnim idealom, ki zahteva za vse državljane ne le jednake dolžnosti, ampak tudi jednake pravice in jednako izobrazbo. Mi pa dodajemo, da Jentschev program mora prej ali slej dovesti državo do propasti. V vseh narodih je sposobnost in nadarjenost enakomerno razdeljena. Ako pa se sposobnost in nadarjenost pri enem narodu zatira, potem pridejo ne-sposobni in manj nadarjeni ljudje drugega naroda na vodilna mesta, koder svoji nalogi niso kos in tako škodujejo ne le zatiranim narodom, ampak tudi celotni državi, ki mora nazadnje propasti. Dokaz za to nam je — stara rimska država, da ne iščemo drugih vzgledov!«

Šolski zakoni naj se izvršujejo ali pa spremene.

Spoinjevanje šolskih dolžnosti se zahteva od učiteljstva do pičice; drugače je pa s šš. ki zagovarjajo učiteljske pravice! Tako n. pr. zahteva š. l. 5. dež. šol. zakona z dne 29. aprila 1873. l.: »V vsakem okraju je napraviti najmanj eno meščansko šolo«. Na Kranjskem imata dose-daj le dva okraja meščanske šole, t. j. krški in postojnski. Ljubljana ima pač več osemrazrednih ljudskih šol, a nobene javne meščanske. Ker je učni načrt za meščanske šole obširnejši kakor za osemrazrednice in ker se meščanskim šolam z ozirom na krajne razmere lahko da poljedelski, obrtni ali trgovski značaj — je nepobitno dejstvo, da niso meščanske šole slabše kakor osemrazrednice brez ozira na to, da morajo imeti učitelji meščanskih šol posebne izpite. Kje tiči vendar vzrok, da nimamo več meščanskih šol in da dela kranjska dežela v celi Avstriji tako čudno iz-

* O knjigi sami spregovorim obširneje v »Popolniku«. J. Š.

jemo? Menda vendar ni vzrok tistih par kronic, ki jih dobi meščanski učitelj več kakor ljudski?, vsaj je to za marljive učitelje skoraj edini avancement. Pri šolstvu preveč štediti se pa še nikdar in nikjer ni obneslo!

Tudi vlada lahko veliko stori za zakonito ustanovitev meščanskih šol, vsaj čitamo v ministrski naredbi z dne 8. junija 1883. l. (ad IV., 5): »Šolska oblastva naj vplivajo na to, da se tam, kjer je vsled izkušnje potreben ljudskošolski pouk, ki presega učni smoter pet- ali šestrazred-nic, po obstoječih zakonih ustanove meščanske šole«.

Velik uspeh na šolskem polju.

Vsak posamezen predmet, ki se poučuje v ljudski šoli, je za otroke velika dobrota, ker jim v poznejši dobi koristi vsak po svoje. Vendar pa imamo še en predmet, za katerega se je šola dosedaj pač premalo brigala, dasi ni manj važen, kakor spisje ali lepomisje, risanje ali potje. To je pouk o alkoholizmu. Ta pouk spada sicer v prirodoznanje, vendar je tako važen, da bi ne škodovalo, če bi bil popolnoma samostojen predmet. Za velikansko škodo, ki jo povzroča slovenskemu narodu ravno alkoholizem, se je ljudska šola dosedaj vse premalo brigala. Pač se otroci poučujejo o škodljivosti volka in medveda, strupenih gob in jagod, toda o stokrat škodljivejših alkoholnih pijačah, zlasti o trupenem žganju, niso slišali otroci mnogih šol nikdar niti besedice, dasi škodujejo človeštvu bolj kakor vse druge škodljive rastline in živali skupaj.

Toda, kar je moralo priti, je prišlo: pouk o alkoholizmu je na Kranjskem službeno vpeljan. Vsaka šola bo morala torej za naprej poučevati otroke sistematično tudi o škodljivem alkoholizmu. Letos 21. avgusta je bil tisti imenitni dan, ko je deželni šolski svet izdal ta ukaz. Po besedilnega odloka »ima šola z vsemi pedagogično-primernimi sredstvi pred kugo alkoholizma mladino obvarovati ne samo v šolskih letih, marveč za vse njili poznejše življenje«.

Kot pomožne knjige pri pouku se priporočajo: »Učitelj v boju proti alkoholizmu«, »Mali protialkoholni katekizem« in »Zlata doba«, ki naj si jo nabavijo vse učiteljske knjižnice. Učenci, ki se bodo odločili za abstinenco, se bodo morali vpisovati v posebni zapisnik in se jih bo moralo glede njihovega sklepa nadzirati in navdneševati. Koncem šolskega leta bodo morala šolska vodstva in ravnateljstva deželniemu šolskemu svetu poročati, v koliko so se tozadevni predpisi izvršili.

Da bo pouk o tem predmetu učiteljs-tvu olajšan, se bo poskrbelo deloma že sedaj med vojno, deloma takoj po vojni. Protialkoholno berilo se namreč pripravlja že sedaj (posebej za nižjo in posebej za višjo skupino). Takoj po vojni pa bodo izšle protialkoholne podobe za nazorni pouk, in sicer a) Humekove (praktične) za nižjo skupino, b) Petričeve (teoretične) pa za višjo skupino. Te podobe imajo že predprilagojene od c. kr. ministrstva za uk in bogočastje.

Protialkoholni pouk smemo imenovati velik uspeh na šolskem polju. Upati smemo torej, da se bliža Slovincem v tem oziru boljša bodočnost.

Načrt preustrojitve našega šolstva.

II.

Zdi se mi potrebno, da postavimo za delo, ki smo se ga sedaj lotili, predvsem temeljna načela, da bomo vedeli, kaj hočemo in dokod moramo, da pride-mo do uspehov!

1. Naša naloga bodi, da najprej za-črtamo okvir splošne narodne vzgoje, kolikor je ta odvisna od ljudske (meščanske) šole in dosegljiva potom nje — torej kolikor naj stoji pod posrednim in neposrednim vtiskom in vplivom ljudskošolskega in meščanskošolskega (narodnega) učiteljstva!

2. Ko imamo začrtan ta okvir, pre-idemo na njegovo razpredelitev po na-čelih:

a) osemletna šolska obveznost;
b) štiriletna meščanska šola, oziroma kot organsko nadaljevanje obveznosti pod a) obvezne nadaljevalnice s strokovnim značajem;
c) splošna izobrazba preko šolske obveznosti — recimo — do zakonito do-ločene dobe polnoletnosti (higijena, so-matologija, spolno občejevanje, gospodar-gospodinja, žentev, mati, oče, porod, po-litika, znanost, umetnost, ustava, javna uprava, občina, župan, poslanec itd.).

To je maksimalni načrt vse pod 1.) imenovane splošne narodne vzgoje, ki ga

naj reši naša Zaveza z ozirom na splošne potrebe in koristi celotnega naroda!

3. Izven tega načrta stoji srednješol-ska in visokošolska izobrazba, ki je pa prej ne moremo organizirati, preden ni naše delo gotovo. Iz tega dela bo možno črpati uspehe osnovne vzgoje ter šele na temelju tega izvesti organizacijo na-rednega šolstva višjih in najvišjih kate-gori. — To šolstvo mora sloneti, se dvigati in se razvijati na principih pod 1.) in 2.), ker moremo le na ta način priti do organske celote. Na to delo so po-klicani strokovnjaki (srednješolski in vi-sokošolski profesorji), ki pa ne bodo za-metali naših nasvetov, kakor jih tudi mi ne bomo, pa naj pridejo od katerekoli strani! Komur je za kulturno moč in po-tom nje za materialno blaginjo celotnega naroda — vsak naj pomaga! Predvsem pa delajmo sami!

4. Da je s temi vprašanji združeno tudi vprašanje učiteljske stro-kovne izobrazbe, je umevno samo ob sebi.

5. Takisto je razumljivo, da je z re-ševanjem teh vprašanj v najtesnejši zve-zi naše stanovsko vprašanje v prav-nem in materialnem oziru.

Naše delo naj bi se torej vršilo po tem načrtu:

- I. Splošna narodna vzgoja.
- II. Šolska obveznost — izobrazba izven te.
- III. Učiteljska strokovna izobrazba.
- IV. Službena pragmatika.
- V. Srednje šolstvo in vseučilišče.

Ta termina seveda niso obvezna, a v trenutku se ne domislim boljših. Sicer je pa to formalnost. Tudi ne vztrajam ob navedeni vrsti, ampak se ukonim vsa-kemu, ki nas prepriča o bolj praktični in uspešnejši poti. Glavno je, da delo rodi uspeh! In če se ga lotimo po tem načrtu, nam bo po moji sodbi mogoče letos o Božiču Zavezini delegaciji že kaj lepega poročati! Poprijeti pa morajo za delo vsi, ki so dobre volje! Bodimo sedaj vsi zi-darji in kovači narodeve in svoje bodoč-nosti!

E. Gangl.

Iz Dalmacije.

Deželni odbor kraljevine dalmatinske je po dolgem proučevanju, pretresovanju in obotavljanju hotel obdariti kakor no-ben drug deželni odbor v Avstriji dalma-tinsko učiteljstvo v vojno draginsko do-klado v izmeri 10% temeljne plače, kar bi znašalo od 80—320 K na leto in poleg še z nečuvno odredbo, da učiteljce, ki so poročene z učitelji ne dobe te ogromno visoko odmerjene dra-ginske doklade. To nečuvno postopanje dalmatinskega deželnega odbora je raz-žalilo dalmatinsko učiteljstvo v njegovem ponosu, ter je po svojih učiteljskih druš-vih soglasno odklonilo določeno mu mr-vico. —

Na glavni skupščini »Saveza dalm. učit. društava«, ki se je vršila pod pred-sedstvom šolskega ravnatelja Vjekoslava Radice v občinskem gledališču v Splitu, na kateri so bili navzoči zastopniki vseh 14 dalmatinskih okrajev, je bila soglasno sprejeta sledeča

rezolucija

jednoglano prihvačena na glavnoj skup-ščini Saveza dalm. Učit. Društava u Splitu dne 23. rujna o. g., kojom se odbija ratni doplatek od 10%.

»Učiteljstvo dalmatinsko sa ogorče-nošću odbija odmjereni mu ratni dopla-tak od 10 po sto, doznačen zaključkom Zemaljskog odbora, dneva 13. VIII. 1917., kao bezprimjerno i najvišu uvrjedu čita-vom stališu.

Dostojanstvo ljudsko i svijest sta-leška sile isto učiteljstvo, da javno poruči Zemaljskom Odboru, kako će baš on — Zemaljski Odbor — ovim svojim postup-kom natjerati učiteljstvo, da odgovori o-nim njerama, koje će biti pogubne za ono malo prosvjete, koju je narod crpio je-dino od svojih škola.

Gladno učiteljstvo nije u stanju da dalje u ovim prilikama vrši svoje dužno-sti, a onda, eto Zemaljskom Odboru, nek daje račun Bogu i narodu za svoj nehu-manitarni i nepatriotični čin prema naj-potrebitijem stališu našega naroda.

U svome ogorčenju učiteljstvo žali samo da naše narodno predstavništvo nije na okupu, jer ga tješi uvjerenje, da ono nebi bilo nikad dozvolilo da baš narodno učiteljstvo mora biti prva žrtva, koju će skršiti ratna bijeda i nestašica.

Učiteljstvo ovim završuje i više ne moli, već s pravom zahtijeva, da se i za nj u ratnom povišku uzme ona ista mjera, koju uživa državno činovništvo«.

Predsjedništvo Saveza.

Moško besedo je spregovorilo vrlo dalmatinsko učiteljstvo. Ponosno je od-

klonilo ponudeno mu mrvico, s katero mu v sedanjih časih ni prav nič pomagano. Z odločno besedo zahteva dostojnih draginskih doklad, ker ve, da so upravičene njegove zahteve. Zato smo tudi preverjeni, da bodo merodajni krogi dalmatinski storili vse potrebne korake, da rešijo učiteljsvo iz sedanje stiske in bede in s tem preprečijo namero, da se hočejo izseliti ti kulturni delavci iz dežele. Dalmatinskim tovarišem želimo najlepših in najboljših uspehov o njih trdem boju za obstanek!

DR. JANEZ EVANGELIST KREK —
na zadnji poti.

Dne 13. oktobra t. l. v soboto popoldne so položili k večnemu počitku velikega Jugoslavana, apostola za veliko idejo ujedinjenja Jugoslovancev, moža neumorne delavnosti, železne volje in jeklene vztrajnosti.

Dolgo vrsto let že ni videla Ljubljana pogrebne slavnosti, kakršna je bila v soboto. Vsa Jugoslavija je šla za Krekovo krsto. Krekova smrt — žalost za tem izrednim možem je združila vse stranke, vse organizacije, vse stanovne. Krekov pogreb je bil pomembna manifestacija za našo Jugoslavijo. Kdo izmed naših narodnih nasprotnikov si bo upal odslej še trditi, da državnoborska deklaracija naših zastopnikov iz 30. maja t. l. ni istinit izraz trdne volje, hrepenjenja in stremjenja celotnega našega naroda?

Pogreb je bil napovedan ob 3. uri popoldne. Že dolgo pred 2. se je pričelo zbirati občinstvo na Mestnem trgu, ki je bil s kordonom zaprt, da prepreči prevelik naval. Kmalu po 2. uri so začela prihajati odposlanstva društev, korporacij in zavodov. Malo pred 3. uro so se zbrali zastopniki uradov in oblasti pred škofijsko palačo. Ob 3. uri so zapeli zvonovi ter naznanjali, da nastopa pokojni dr. Krek — svojo zadnjo pot.

Cerkvene obrede je opravil pred škofijsko palačo, kjer je pokojnik ležal na mrtvaškem odru, ljubljanski knezoškof dr. Anton Bonaventura Jeglič. Po končanih molitvah je zapela »Glasbena Matica« žalostinko »Usliši nas, gospodi!« Nato so vzdignili krsto ter jo prenesli v stolno cerkev, kjer je opravil knezoškof ob navzočnosti duhovščine, zastopnikov oblasti, uradov, korporacij in društvenih zastopnikov molitve za mrtve, »Glasbena Matica« pa je zapela »Beati mortui«.

Medtem se je zunaj razvrstil pogrebni sprevod. Na čelu sprevoda za križem in žalno zastavo so korakali zastavonoše raznih društev, nato oddelki gasilnih društev, šolska mladina nekaterih zavodov, nekatere bratovščine in venci, ki so jih nosili ali poklonitelji sami, ali pa moštvo mestnega pogrebnege zavoda. Za venci sta sledila dva cvetlična vozova. Pogreb je vodil knezoškof ljubljanski sam ob veliki asistenci. Njemu je sledil šesterovprežen galavoz, v katerem je počivala za steklom krsta z zemeljskimi ostanke velikega sina slovenskega naroda.

Za krsto je šla dolga vrsta sorodnikov, za njimi Jugoslovanski klub pod vodstvom državnoborskega podpredsednika viteza Pogačnika, zastopnika »Češkega Svaza« posl. Stanek in Navratil. Deželno vlado je zastopal deželni predsednik grof Attems, deželni odbor dr. Lampe, občinski svet ljubljanski župan dr. Ivan Tavčar z mnogimi občinskimi svetniki. Nato so sledili zastopniki uradov, zavodov, korporacij in društev. Za temi se je uvrstil nepregledna množica ljudstva. Pred vilo dr. Kreka se je ustavil sprevod in »Glasbena Matica« mu je zapela žalostinko »Vigred se povrne«. Ob cestah, kjer se je pomikal sprevod, so delale ljudske množice gost špalir; raz hiše v teh ulicah so plapolale črne zastave.

Od Krekove vile se je pomikal sprevod k Sv. Križu. Tu je opravil v kapelici knezoškof pogrebne molitve ter spremljal truplo pokojnega Kreka do groba, ki se mu je odprl v bližini križa v sredi pokopališča.

Po končanih molitvah je stopil predsednik »Jugoslovanskega kluba« dr. Korosec k odprtemu grobu ter se s krasnimi besedami poslovil od velikega sina slovenskega naroda. Žalosti se je topilo srce vsakomur ob slovesu, a samozavestno smo vzdignili glave, ko nam je v tolažbo zaklical govornik besede: »Levate capita, quoniam appropinquat redemptio vestra!« V imenu »Češkega Svaza« je govoril predsednik Stanek in v imenu dalmatinskega »Gospodarskega Saveza« poslanec dr. Dulibič. Nato so zadoneli glasovi »Blagor mu«. Množice so se razšle. Šel je od nas mož dela, sadove njegovega dela pa že vživa in jih bo vžival še v obilnejši meri narod slovenski. Večna slava dr. Kreku, proroku naše srečnejše bodočnosti!

Krekovega pogreba so se udeležili tudi zastopniki »Zaveze avstr. jugoslovanskega učiteljskega društva« v Ljubljani in ljubljanskega učiteljskega društva. »Zaveza« je izrekla »Jugoslovanskemu klubu« sožalje na nenadomestni izgubi.

Srednješolske vesti.

Srednješolski vestnik. Deželni šolski svet za Kranjsko je izprašal učiteljskega kandidata gosp. Antona Melika imenoval za suplenta na II. državni gimnaziji v Ljubljani.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Iz seje upravnega odbora Zaveze.

(Konec.)

Poročevalec Gangl o temi »Naš položaj« je stavil ob koncu svojega govora ta je predlog:

Ako odobri upravni odbor Zaveze to moje poročilo, predlagam, da ga smatra za izraz svojega mnenja in svojega umevanja našega položaja.

V tem primeru stavljam nadaljni predlog:

Vodstvu Zaveze naročamo, naj o vsebini tega referata primernim potom obvesti Jugoslovanski klub v državnem zboru na Dunaju in našo javnost, da bosta oba poučena o mnenju, nazoru in namenu v Zavezi združenega učiteljskega.

Z Ganglovim govorom samim, ki ga prinaša naš list danes na prvem mestu, je predlog zadosti utemeljen in upravni odbor ga je sprejel z velikim odobravanjem. Sprejet je bil tudi dodatni predlog, da naj se govor ponatisne in odtiski pošljejo vsem slovenskim in hrvaškim listom. Predsednik izreče tovarišu Ganglu zahvalo.

Nato stavi in utemeljuje tovariš Eng. Gangl še dva predloga:

1. Predlog, tiče se preuredbe »Učiteljskega Tovariša« v dnevnik.

Utemeljuje ta predlog izvajati predlagatelj: Vodstvu Zaveze naročamo, naj preudarja vprašanje, bi li ob pripravnem času — recimo koncem vojne ali ob vstopu v dobo miru — ne kazalo izpremeniti »Učiteljskega Tovariša« v dnevnik, ki naj bi izhajal kot zgodnejšetrnji list?

V bližnji bodočnosti bo reševati toliko vprašanj kulturnega in šolsko-politiškega značaja, da bomo morali hiteti z delom ter trajno o teh vprašanjih obveščati javnost in v njej buditi zanimanje, ako hočemo, da v bodočnosti javno in stalno uveljavimo važnost, pomembnost in potrebo svojega stanu in šolstva ter s svojega kulturnega stališča presojamo vse javno življenje in dobimo nanje odločujoč vpliv.

»Učiteljski Tovariš« je v naših in izvenučiteljskih krogih znan in udomačen list, torej bi ne bilo težko z njega razširjenjem po obliki in vsebini pridobiti mu toliko naročnikov in odjemalcev, da bi mu bila eksistenca zagotovljena.

Ako imajo duhovniki in delavci svoje političko dnevno časopisje, zakaj bi si naše učiteljsvo ne preosnovalo svojega glasila v zgoraj omenjenem smislu, ko vendar reprezentujemo važno kulturno moč, ki hoče naši javnosti z vsemi sredstvi in silami naravnati kulturna pota, držča do vrlin in kreposti kulturnega naroda?

V slučaju sprejema mojega predloga naj vodstvo Zaveze stori potrebne priprave, da ob ugodnem času stopi naše učiteljsvo s svojim dnevnikom v službo narodove prosvete in političke svobode!

Upravni odbor sprejme predlog brez debate.

2. Predlog, tiče se nameravanih zimskih počitnic.

Ta predlog je utemeljeval tovariš Gangl s temi-le besedami:

Čujemo glasove, da nameravajo v zimskih mesecih ravnokar začenjajočega se šolskega leta šolske oblasti prekiniti šolski pouk in uvesti zimske počitnice. To namero utemeljujejo s tem, da bo primanjkovalo kuriva in razsvetljave, da se torej zaradi teh kalamitet šolski pouk ne more vršiti.

Z ozirom na škodo, ki preti šoli in šolski mladini, se čutimo poklicane, da pravočasno pokažemo na kvarnost take namere. V zimskih mesecih je šolski pouk najuspešnejši in se glede plodovitosti in vzgojnih ter učnih uspehov niti primerjati ne more s poukom v gorkejšem letnem času. O tem vprašanju so mnenja vseh šolnikov edina in soglasna.

Splošni koristi, pouku in vzgoji šolske mladine ter staršem te mladine bo tišokrat bolj ustrezno, ako prenehajo s svojimi priredbami kinematografi, vari-

eteji, šantani, manjvredna gledališča ter druge slične razveseljevalnice brez vsake umetniške in moralne vrednosti, da na ta način prihranimo kurivo in svečavo ter omogočimo redno zimsko delovanje šole. Posebne važnosti je to za mestno mladino, zlasti za ono ubožnejših slojev, ki sami trpe doma mrz in temo; torej naj bo dana vsaj tej siroti mladini blažena prilika, da si ogreje telesca in se napije luči v udobno zakurjeni in lepo razsvetljeni, vabljivi in prijazni učilnici.

Kdor se hoče zabavati, naj se zabava, a na škodo vzgoje in pouka šolske mladine se ne sme!

Prekinjenje pouka v zimskem času pa bi bilo kvarno posebno tudi za kmetiško šolsko mladino, ki mora v pomladnem, poletnem in jesenskem času ob sedanjem pomankanju poljskih delavcev prevečkrat izostajati od šolskega pouka, ker mora pomagati doma na polju in pri živini.

Iz teh razlogov predlagam:

Vodstvo Zaveze naj posreduje na naučnem ministrstvu in na vseh deželnih šolskih svetih svojega delokroga, da se ne uvedejo zimske počitnice, ampak da se pouk ravno v zimskih mesecih redno in nemoteno vrši.

Tudi ta predlog je bil soglasno sprejet.

Nato utemeljuje tovariš Flere svoj predlog glede temeljnega načrta o preustrojitvi našega šolstva in narodne vzgoje. Sklene se, da naj se izvoli poseben odsek, ki naj se bavi z vsemi vprašanji preustroja šolstva in narodne vzgoje in zbira tozadevno gradivo. V ta odsek so bili izvoljeni tovariši: Ivan Bankart, učitelj v Ljutomeru, Ludovik Cernej, šolski voditelj v Grizah pri Celju, Pavel Flere, nadučitelj v Letušu, Engelbert Gangl, c. kr. učitelj v Trstu, pl. Ferdo Kleinmayer, nadučitelj na Katinari pri Trstu, Josip Pahor, učitelj v Sežani in Fran Štefančič, nadučitelj v Velikih Laščah. Odseku se naroča, da gre takoj na delo in o svojem delu poroča na prihodnji delegacijski seji.

Potem je sledilo utemeljevanje Flerevovih predlogov za delo Zaveze pri učiteljski izobrazbi. Predlogi, ki so bili natisnjeni v 18. številki »Učit. Tov.« so bili sprejeti.

Nato govori odposlanec Sežanskega učiteljskega društva tovariš Mervič o žalostnem gmotnem položaju učiteljskega v sežanskem šolskem okraju. Aproxizacija v okraju je popolnoma nezadostna: učiteljsva ne preskrbljuje z najpotrebnejšimi živili in še to, kar daje, dobi učiteljsvo v tako pičli meri, da živi v veliki bedi. O draginskih dokladah se da komaj govoriti. Dosedaj smo dobili po 120—140 kron vojne draginske doklade. Deputacija učiteljskega sežanskega šolskega okraja je bila zadnje dni pri namestniku v Trstu, ki je obljubil vse, ali bo pa tudi storil, je drugo vprašanje. Storit mora tudi vodstvo Zaveze potrebne korake. Govornik stavi predlog: vodstvu se naroča, da naj se obrne z utemeljeno vlogo na namestništvo v Trstu; informira naj pa tudi Jugoslovanski klub o bedi, ki vlada v učiteljskih rodovinah v sežanskem okraju in med Primorskim učiteljskim sploh, da isti posreduje pri centralni vladi ter izposluje dostojne vojne draginske doklade. Dalje se je pritoževal govornik, da se vzdrževalnina na Goriškem ne izplačuje redno, v nekaterih slučajih se izplača, v drugih ne. Enake pritožbe se slišijo od kranjskega učiteljskega. Predlaga: vodstvu Zaveze se naroča, da tudi v tem pogledu stori potrebne korake. Predlogi se sprejmejo.

Slednjič odgovarja predsednik na vprašanja, ki jih je stavil tovariš Flere na vodstvo Zaveze.

1. Kaj namerava vodstvo Zaveze ukreniti, da izbrše neugoden vtisk, ki mora biti v javnosti zaradi započete, nenačrtovane in nedokončane »skupnega dela«?

Na to vprašanje odgovori predsednik: Zadeve in prizadevanja za skupno delo vodstvo Zaveze ni opustilo. Vedno se še trudi in deluje na to, kako urediti to lepo misel. Mnogo težkoč bomo morali še premagati in odpraviti marsikatero oviro, vendar upamo na uspeh.

2. S katerimi sredstvi namerava vodstvo Zaveze zbuditi spanje svojih članic ter jih pripraviti do uspešnega stanovskega in organizacijskega dela?

Na to vprašanje odgovori predsednik tako-le:

Vodstvo Zaveze vzpodbuja Zavezina društva do uspešnega stanovskega in organizatorijskega dela z okrožnicami in s pozivi k delu v »Učit. Tov.« Rade volje daje inicijative in jih tudi sprejema. K delu vzbudimo društva tudi na ta način, da jih pritegnemo k sodelovanju pri aktualnih stanovskih in pedagoških vprašanjih. To smo storili že danes, ko smo

sklenili, da so Zavezna društva obvezna sodelovati z odsekom pri izdelovanju temeljnega načrta o preustrojitvi našega šolstva in narodne vzgoje. Ako nasvetuje tovariš Flere v tem pogledu še kak priporoček, se ga bo vodstvo prav rado poslužilo, da bo le kaj uspeha.

3. a) Ali ima vodstvo Zaveze načrt kako organizirati in orientirati svoje učiteljsvo o bodočih učiteljskih narodnih, narodno-gospodarskih in narodnih šolsko-političnih vprašanjih?

b) Kaj hoče storiti vodstvo Zaveze za skorajšnjo realizacijo takega svojega načrta.

Predsednik odgovori:

Na to vprašanje je težko odgovoriti. Glavni program Zaveze so njena pravila, ki se v § 2. al. b) glase: Namen Zaveze je pospeševanje in bramba duševnih, gmotnih, moralnih in pravnih interesov učiteljskega in šolstva na narodni, narodni in demokratski podlagi. Stremeli smo za tem, da smo storili vse, kar vemo, da smo morali, ukrenili vse, kar imamo v korist učiteljskega, v prospeh in krepak razvoj narodnega šolstva. Drugačnega načrta nismo imeli. Program v smislu Flerevovega vprašanja bi bilo danes silno težko sestaviti, ker je ves javni položaj jako nejasen, nedoločen. Vendar bi bili prav hvaležni tovarišu Flere, če bi nam hotel izvršiti tako v sedanjih časih silno težko, da naravnost orjaško delo. Tak izdelan načrt bi predložili potem v pretres bodočih Zavezinih delegacij. Ako imamo res dober načrt, potem ga bomo skušali realizirati. Pot, po katerem bomo skušali to doseči, je odvisen od delovnega načrta. Pripomniti pa moram tudi, da je vodstvo Zaveze v prvi vrsti izvršilni organ, ki ni dobil nikdar naloga, da bi bil sestavljen tak načrt. Ako bi bil kedaj storjen tak sklep, bi se bilo vodstvo lotilo dela.

Tovariš Flere izrazi še željo, da naj se samostojni predlogi za delegacijsko zborovanje natisnejo poprej v »Učit. Tovarišu«. Predsednik obljubi, da se bo ustreglo zahtevi.

Nato pripomni še predsednik, da je bil v minulem tednu pri njem tovariš Vjekoslav Radica, nadučitelj v Splitu, predsednik Saveza dalm. učit. društava. Ta mu je zagotovil, da bo stavil na glavni skupščini, ki se vrši še ta mesec, predlog, da pristopi dalmatinski Savez k naši Zavezi. Upravni odbor in odposlanci društva so z velikim odobravanjem vzeli na znanje to vest.

S tem je bil izčrpan dnevni red in predsednik zaključil ob 6. zvečer sejo, se zahvali odbornikom in odposlancem za krepko sodelovanje ter želi vsem skupom najlepših in najboljših uspehov!

Štajersko.

Poročilo Zveze slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem.

Dne 3. oktobra 1917 se je vršil na Dunaju razgovor z ministri v zadevi vojne draginske doklade štajerskemu učiteljsvu po izgledu državnih uradnikov. Učiteljsko deputacijo, sestoječo iz predsednika in tajnika štajerskega nemškega Verbanda ter iz predsednika slovenske Zveze je vodil deželni odbornik Hofman pl. Wellenhof. Konference so se udeležili ministrski predsednik, naučni minister in finančni minister. Zastopniki učiteljskega in deželni odbornik so ministrom razložili, da se nahaja štajersko učiteljsvo vsled po vojni nastale neizmerne draginje v silno obupnem stanju. Štajerski deželni odbor je to že izprevidel in je sklenil, da podeli svojemu učiteljsvu vojno draginsko doklado v isti izmeri, kakor jo dobe državni uradniki. Ker pa mu v ta namen nedostaja deparnih sredstev, se obrača na osrednjo vlado na Dunaju s prošnjo za pomoč v obliki brezobrestnega posojila. Ministrski predsednik in oba resortna ministra so izjavili, da vrši učiteljsvo v teh hudih časih v polni meri svojo stanovsko in državljansko dolžnost ter so obljubili v najkrajšem času zaželeno pomoč.

S to najnovejšo konferenco je napravila štajerska učiteljska organizacija zopet važen korak naprej v dobrobit gmotnega stanja vsega štajerskega učiteljskega.

Temu najnovejšemu poročilu sledi zdaj nekateri podatki o delovanju naše organizacije v zadnjih mesecih.

Uvažujoč dejstvo, da je zaradi treh krajevnih plačilnih razredov prizadeto največ slovensko štajersko učiteljsvo, ki je večinoma uvrščeno v tretji najnižji plačilni razred, je Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem že v decembru 1916 storila v Gradcu vse mogoče korake, da bi se krivica, ki jo trpi učiteljsvo 3. krajevnega razreda, saj nekoliko ublažila. Pridobili smo za naše tozadevne težnje slovenskega deželnega